

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA PŘÍRODOVĚDECKÁ

KARTOMETRIE

RNDr. Richard Čapek, CSc.
RNDr. Olga Kudrnovská, CSc.

STÁTNÍ PEDAGOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ

PRAHA

	str.
1. <u>Kartometrie</u>	9
2. <u>Základní literatura</u>	10
3. <u>Chyby při měření a jejich omezování</u>	11
3.1. Zdroje chyb	11
3.1.1. Mapa	11
3.1.2. Přístroj	12
3.1.3. Osoba pozorovatele	13
3.2. Druhy chyb	14
3.2.1. Hrubé chyby	14
3.2.2. Systematické chyby	14
3.2.3. Nahodilé chyby	14
3.3. Shrnutí	15
4. <u>Měření délek</u>	16
4.1. Obecné zásady	16
4.2. Měření délky přímých čar	16
4.2.1. Pravítka a měřítka	17
4.2.2. Speciální délková měřítka	17
4.2.3. Transverzální měřítko	17
4.2.4. Šimičova stupnice	18
4.3. Měření délky křivek	18
4.3.1. Křivkoměr	19
4.3.2. Dvojitý křivkoměr	19
4.3.3. Uleho polární křivkoměr	20
4.3.4. Steinhausův longimetr	21
4.3.5. Krokování odpichovátkem	22
4.3.6. Součtové kružítko	25
4.3.7. Měření nití	26
4.4. Další metody	27
4.4.1. Délka ortodromy	27
4.4.2. Využití ekvidistant	28
4.4.3. Pojem "redukováná délka"	28
4.4.4. Měření délek na nedélkojevných mapách	29
4.4.5. Méně užívané délkové jednotky	30
4.4.6. Určování polohy bodů	31
5. <u>Měření úhlů</u>	34
5.1. Obecné informace	34

5.2.	Měření vodorovných úhlů	35
5.2.1.	Úhlooměry	35
5.2.2.	Transportéry (vynášecí úhlooměry)	35
5.2.3.	Nepřímé určení pomocí goniometrických funkcí	37
5.2.4.	Busola	38
5.2.5.	Redukční kružítko	38
5.3.	Určování sklonů	38
5.3.1.	Tangentou	38
5.3.2.	Podle přibližného vzorce	39
5.3.3.	Sklonové měřítko	39
5.3.4.	Sklonový nomogram	40
5.3.5.	Sklonové odpichovací kružítko	41
6.	<u>Měření ploch</u>	42
6.1.	Všeobecné informace	42
6.2.	Měření planimetry	42
6.3.	Nitkové a harfové planimetry	43
6.4.	Tyčkové planimetry	45
6.4.1.	Kuchařův planimetr Izera	47
6.4.2.	Valivý planimetr	48
6.4.3.	Prytzův planimetr	48
6.4.4.	Přesnost tyčkových planimetrů	49
6.5.	Polární planimetry	50
6.5.1.	Reissův planimetr	52
6.5.2.	Coradiho diskový planimetr	55
6.5.3.	Méně používané typy polárních planimetrů	55
6.5.4.	Přesnost polárních planimetrů	57
6.5.5.	Teorie polárních planimetrů	58
6.6.	Určování ploch bez použití planimetrů	59
6.6.1.	Měření čtverečkovou sítí	59
6.6.2.	Bodový rastr	60
6.6.3.	Výpočet z pravouhlých souřadnic	61
6.6.4.	Rozklad na geometrické obrazce	61
6.6.5.	Výpočet plochy části zemského povrchu	63
6.6.6.	Měření podle polí zeměpisné sítě	63
6.6.7.	Elektronické měření	64
7.	<u>Doplňkové kartografické úlohy</u>	65
7.1.	Zjišťování viditelnosti	65
7.1.1.	Klasický způsob	66
7.1.2.	Jiné metody	67
7.2.	Určování středů území	68
7.2.1.	Střed shodný s prostým těžištěm plochy	68
7.2.2.	Střed určený na základě vzdáleností od hranic	69
7.2.3.	Střed vypočtený na základě rozložení jevů na určité ploše	69
8.	<u>Morfometrie a její význam</u>	71
9.	<u>Členění reliéfu</u>	74

9.1.	Druhy zakřivení plošných prvků	75
9.2.	Orientace plošných prvků	76
9.3.	Expozice plošných prvků	79
10.	<u>Střední výška krajiny</u>	80
10.1.	Metody určování střední výšky	80
10.1.1.	Hypsografická křivka	84
10.1.2.	Jiná znázornění četnosti výšek	89
10.1.3.	Výškopisné frekvenční histogramy	89
10.2.	Geografická interpretace výškopisných histogramů	90
10.3.	Mapa středních výšek	98
11.	<u>Objem topografického tělesa</u>	101
11.1.	Hypsografoid	102
12.	<u>Sklon topografické plochy</u>	103
12.1.	Střední sklon a střední spád	106
12.2.	Jiné způsoby určování středního sklonu	111
12.3.	Vztahy mezi výškovým rozpětím a středním sklonem	113
12.4.	Mapa středních sklonů	115
13.	<u>Skutečný areál</u>	118
13.1.	Rozvoj a areál topografické plochy	119
14.	<u>Výšková členitost krajiny</u>	123
14.1.	Pojem "reliéfová energie" a "výškové rozpětí"	123
14.2.	Metody určování výškové členitosti a vliv velikosti pole na hodnotu R	124
14.3.	Metoda použitá při fyzickogeografické regionalizaci ČSR	134
14.4.	Jiné způsoby vyjádření výškové členitosti	137
14.4.1.	Thauerova metoda	138
14.4.2.	Metoda Gassmannova a Gutersohnova a rozptyl kót	141
14.5.	Závislost výškové členitosti na nadmořské výšce	145
14.6.	Určování morfografických typů podle hypsografických křivek	148
15.	<u>Vodorovná členitost</u>	150
15.1.	Vodorovná členitost v souvislosti se soustavou vodních toků	150
15.1.1.	Hustota soustavy vodních toků	150
15.1.2.	Charakterizace území podle hustoty povrchových vod	152
15.2.	Jiný způsob zpracování vodorovné členitosti	154
16.	<u>Porovnatelnost a slučování morfometrických charakteristik</u>	155
	<u>Literatura</u>	157